

Załącznik
do uchwały Nr XXX//190/2012

Rady Powiatu Sztumskiego

z dnia 20 listopada 2012

PROGRAM ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE SZTUMSKI NA LATA 2012-2014

SPIS TREŚCI

I WSTĘP	3
II DIAGNOZA	3
1. Charakterystyka i analiza rodzin korzystających z pomocy poszczególnych gmin powiatu sztumskiego	3
2. Charakterystyka środowiska zastępczego w powiecie sztumskim	12
3. Instytucjonalna piecza zastępcza	17
4. Usamodzielnienie pełnoletnich wychowanków zastępczych form opieki	20
III CELE I ZADANIA PROGRAMU ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE SZTUMSKIM NA LATA 2012-2014	22
IV LIMIT RODZIN ZASTĘPCZYCH ZAWODOWYCH W LATACH 2012-2014	26
V ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU	26
VI BENEFICJENCI PROGRAMU	26
VII REALIZATORZY PROGRAMU	27
VIII MONITORING I EWALUACJA PROGRAMU	27

I WSTĘP

Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Sztumskim na lata 2012-2014 jest dokumentem opracowanym na podstawie ustawy z dnia 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Konstruując niniejszy program uwzględniono dane statystyczne wskazujące na powody udzielania pomocy przez ośrodki pomocy społecznej działające na terenie powiatu sztumskiego, dane z Sądu Rejonowego w Kwidzynie odnośnie sprawowanych nadzorów nad wykonywaniem władzy rodzicielskiej, dane z Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Sztumie oraz obserwacje i opinie osób zajmujących się pomocą dziecku i rodzinie.

Opracowany materiał uwzględnia lokalne uwarunkowania i nakreśla kierunki działań w 3-letniej perspektywie, których głównym celem będzie rozwój systemu pieczy zastępczej ze szczególnym uwzględnieniem rodzinnych form opieki nad dzieckiem.

Do zadań własnych powiatu m. in. należy organizowanie opieki i wychowania w pieczy zastępczej oraz jej finansowanie, wspieranie osób usamodzielnianych.

System pieczy zastępczej to zespół osób, instytucji i działań mających na celu zapewnienie czasowej opieki i wychowania dzieciom w przypadkach niemożności sprawowania opieki i wychowania przez rodziców. Aby lokalny system przyniósł oczekiwane efekty należy położyć szczególny nacisk na profilaktykę oraz pracę z rodziną biologiczną, co jest zadaniem własnym gminy. W związku z czym ważnym elementem w realizacji Programu jest współpraca wszystkich instytucji działających na rzecz dziecka i rodziny.

Program Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Sztumskim na lata 2012-2014 jest spójny ze Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Sztumskim na lata 2009-2013.

II DIAGNOZA

1. Charakterystyka i analiza rodzin korzystających z pomocy poszczególnych gmin powiatu sztumskiego.

W celu przeprowadzenia diagnozy zostały zebrane z ośrodków pomocy społecznej znajdujących się na terenie powiatu sztumskiego dane dotyczące powodów udzielania pomocy oraz zapytano pracowników o liczbę dzieci poszczególnych gmin zagrożonych

możliwością umieszczenia w pieczy zastępczej. Zwrócono się również do kuratorów rodzinnych Sądu Rejonowego w Kwidzynie o podanie liczby prowadzonych nadzorów nad wykonywaniem władzy rodzicielskiej oraz nad nieletnimi.

Pozostałe dane dotyczące systemu pieczy zastępczej pochodzą ze sprawozdań oraz dokumentacji Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Sztumie.

Tabele oraz wykresy zawarte w niniejszym Programie przedstawiają poszczególne dane statystyczne.

Zestawienia tabelaryczne od nr 1 do nr 5 pokazują dane statystyczne na temat powodów przyznawania pomocy przez ośrodki pomocy społecznej w latach 2007-2011, z których wynika, co następuje:

- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego stanowi 9% wszystkich powodów przyznawania pomocy w gminach Mikołajki Pomorskie, Dzierżgoń oraz gminie i mieście Sztum, natomiast w pozostałych gminach stanowi 7% i 8%;
- największy spadek klientów pomocy społecznej nastąpił z roku 2007 na rok 2008;
- zwiększenie klientów pomocy społecznej nastąpiło w większości gmin w roku 2009;
- w gminie i mieście Sztum lata 2010 i 2011 kształtują się podobnie, w pozostałych gminach widoczny jest spadek ilościowy osób korzystających z pomocy.

Tabela 1. DANE STATYSTYCZNE DOTYCZĄCE POWODÓW UDZIELANIA POMOCY PRZEZ GMINNY OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W MIKOŁAJKACH POMORSKICH

Powody trudnej sytuacji życiowej	2007	2008	2009	2010	2011
	Liczba rodzin	Liczba rodzin	Liczba rodzin	Liczba rodzin	Liczba rodzin
Ubóstwo	203	158	152	147	128
Sieroctwo	0	0	0	0	0
Bezdomność	3	3	2	3	4
Potrzeba ochrony macierzyństwa w tym: wielodzietności	9	5	10	11	5
	1	2	1	3	3
Bezrobocie	178	125	145	148	143
Niepełnosprawność	64	63	52	51	36
Długotrwała lub ciężka choroba	53	61	54	43	35
Bezradność w sprawach opiek. wych. i prowadzenia gosp. domowego (ogółem)	46	46	51	36	21
Przemoc w rodzinie	0	0	0	0	0
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0
Alkoholizm	4	2	3	3	2
Narkomania	0	0	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu	2	2	2	1	1
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiek.-wychow.	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	0	1	0	0	1
Sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0

Zródło: sprawozdawczość OPS.

Tabela 2. DANE STATYSTYCZNE DOTYCZĄCE POWODÓW UDZIELANIA POMOCY PRZEZ GMINNY OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ
W STARYM DZIERZGONIU

Powody trudnej sytuacji życiowej	2007	2008	2009	2010	2011
	Liczba rodzin	Liczba rodzin	Liczba rodzin	Liczba rodzin	Liczba rodzin
Ubóstwo	209	192	200	198	196
Sieroctwo	0	0	0	0	0
Bezdomność	0	0	0	0	0
Potrzeba ochrony macierzyństwa	0	0	28	30	29
w tym: wielodzietności	0	0	28	30	29
Bezrobocie	192	167	184	192	188
Niepełnosprawność	71	74	90	80	74
Długotrwała lub ciężka choroba	37	39	44	41	32
Bezradność w sprawach opiek. wych. i prowadzenia gosp. domowego (ogółem)	39	29	36	58	38
Przemoc w rodzinie	0	0	0	0	0
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0
Alkoholizm	8	11	16	9	8
Narkomania	0	0	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	0	3	4	3	4
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiek.-wych.	0	0	1	0	0
Zdarzenie losowe	0	1	0	0	0
Sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0

Źródło: Sprawozdawczość OPS.

Tabela 3. DANE STATYSTYCZNE DOTYCZĄCE POWODÓW UDZIELANIA POMOCY PRZEZ GMINNY OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W STARYM TARGU

Powody trudnej sytuacji życiowej	2007	2008	2009	2010	2011
	Liczba rodzin	Liczba rodzin	Liczba rodzin	Liczba rodzin	Liczba rodzin
Ubóstwo	337	262	285	279	256
Sieroctwo	0	0	0	0	0
Bezdomność	5	3	6	7	5
Potrzeba ochrony macierzyństwa	0	59	53	50	38
w tym: wielodzietności	0	59	50	48	36
Bezrobocie	280	227	209	235	220
Niepełnosprawność	103	127	117	114	116
Długotrwała lub ciężka choroba	23	13	13	13	13
Bezradność w sprawach opiek. wych. i prowadzenia gosp. domowego (ogółem)	62	73	70	64	70
Przemoc w rodzinie	0	0	0	0	0
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi		0	0	0	0
Alkoholizm	5	6	18	24	32
Narkomania	0	0	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu	0	3	4	4	6
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiek.-wychow.	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	0	0	0	0	2
Sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0

Źródło: Sprawozdawczość OPS.

Tabela 4. DANE STATYSTYCZNE DOTYCZĄCE POWODÓW UDZIELANIA POMOCY PRZEZ MIEJSKI OŚRODEK POMOCY SPOŁECZNEJ W DZIERZGONIU

Powody trudnej sytuacji życiowej	2007	2008	2009	2010	2011
	Liczba rodzin	Liczba rodzin	Liczba rodzin	Liczba rodzin	Liczba rodzin
Ubóstwo	455	306	368	384	347
Sieroctwo	-	0	1	1	0
Bezdomność	-	5	7	11	8
Potrzeba ochrony macierzyństwa	-	1	1	1	0
Bezrobocie	357	260	315	338	303
Niepełnosprawność	178	159	143	145	154
Długotrwała lub ciężka choroba	145	198	205	198	205
Bezradność w sprawach opiek. wych. i prowadzenia gosp. domowego	107	92	117	121	109
Przemoc w rodzinie	1	3	1	4	2
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	-	0	0	0	0
Alkoholizm	60	54	59	57	46
Narkomania	-	0	0	0	0
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	6	8	7	11	8
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiek.-wychow.	-	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	4	1	4	2	0
Sytuacja kryzysowa	1	2	5	3	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	-	0	0	0	0

Źródło: Sprawozdawczość OPS.

Tabela 5. DANE STATYSTYCZNE DOTYCZĄCE POWODÓW UDZIELANIA POMOCY PRZEZ MIEJSKO -GMINNY OŚRODEK POMOCY POŁECZNEJ W SZTUMIE

Powody trudnej sytuacji życiowej	2007	2008	2009	2010	2011
	Liczba rodzin	Liczba rodzin	Liczba rodzin	Liczba rodzin	Liczba rodzin
Ubóstwo	597	472	516	553	537
Sieroctwo	1	1	0	0	0
Bezdomność	25	21	23	28	30
Potrzeba ochrony macierzyństwa w tym: wielodzietności	37	75	41	18	18
	2	60	18	6	2
Bezrobocie	472	345	394	436	452
Niepełnosprawność	321	293	278	293	308
Długotrwała lub ciężka choroba	199	167	132	143	165
Bezradność w sprawach opiek. wych. i prowadzenia gosp. domowego (ogółem)	104	98	159	201	170
Przemoc w rodzinie	3	2	3	2	6
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	-	0	0	0	0
Alkoholizm	38	32	49	46	45
Narkomania	0	0	0	2	0
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	11	11	7	8	10
Brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiek.-wychow.	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	2	10	15	6	5
Sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0

Źródło: Sprawozdawczość OPS.

Z powyższych tabel wynika, iż najczęstszym powodem przyznawania pomocy w latach 2007-2011 było ubóstwo, następnie bezrobocie. Znaczącą część klientów ośrodków pomocy społecznej stanowią rodziny z trudnościami opiekuńczo – wychowawczymi. Najczęściej niezaradność rodziny w opiece i wychowaniu własnych dzieci łączy się z takimi dysfunkcjami jak:

1. uzależnienie od alkoholu,
2. ubóstwo,
3. zaburzenia równowagi systemu rodzinnego w sytuacjach kryzysowych (bezrobocie, odejście lub zgon współmałżonka),
4. problemy w pełnieniu ról rodzicielskich, małżeńskich, zawodowych wyrażające się m.in. w postaci niedojrzałości emocjonalnej, problemach we współżyciu z ludźmi, trudnościach adaptacyjnych, niezaradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego,
5. problemy wychowawcze w środowisku rodzinnym, szkolnym ujawniające się w postaci zachowań buntowniczych, agresywnych, konfliktowych, łamania przez dzieci i młodzież panujących obyczajów, norm i wartości.

Mimo, że ogólna liczba rodzin, którym udzielono pomocy w OPS w latach 2007-2011 ma tendencję malejącą lub pozostaje na podobnym poziomie, to jak pokaże tabela nr 9, liczba dzieci umieszczanych w systemie pieczy zastępczej niestety wzrasta.

Tabela 6. Ilość prowadzonych nadzorów nad wykonywaniem władzy rodzicielskiej (Opm), nad nieletnimi (Nw) oraz ilość dzieci zagrożonych umieszczeniem w środowisku zastępczym (dane na 10.07.2012r.)

Gmina	Nadzory Opm	Ilość dzieci zagrożonych umieszczeniem w środowisku zastępczym	Nadzory Nw
Dzierżgoń	16	0	17
Mikołajki Pomorskie	14	0	11
Stary Targ	17	3	12
Stary Dzierżgoń	13	1	7
Sztum	47	0	28
Razem	107	4	75

Źródło: Sprawozdawczość Zespołu Kuratorów Rodzinnych w Kwidzynie.

Zgodnie z Kodeksem rodzinnym i opiekuńczym sąd opiekuńczy może ingerować w sprawowanie władzy rodzicielskiej poprzez wydawanie odpowiednich zarządzeń, w celu zapobieganiu zagrożeniu dobra dziecka. Jeżeli władza rodzicielska nie jest prawidłowo sprawowana, sąd opiekuńczy może zdecydować o jej ograniczeniu, pozbawieniu lub zawieszeniu.

W wypadku zagrożenia dobra dziecka sąd opiekuńczy może wydać wiele zarządzeń zapobiegających naruszeniu dobra dziecka. Zagrożenie dobra dziecka winno być poważne, a działanie sądu ma mieć charakter profilaktyczny i ma na celu zapobieganie ujemnym skutkom niewłaściwego wykonywania władzy rodzicielskiej. W takim przypadku sąd może:

1. zobowiązać rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania, w szczególności do pracy z asystentem rodziny, realizowania innych form pracy z rodziną, skierować małoletniego do placówki wsparcia dziennego, określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej lub skierować rodziców do placówki albo specjalisty zajmujących się terapią rodzinną, poradnictwem lub świadczących rodzinie inną stosowną pomoc z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń;
2. określić, jakie czynności nie mogą być przez rodziców dokonywane bez zezwolenia sądu, albo poddać rodziców innym ograniczeniom, jakim podlega opiekun;
3. poddać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego;
4. skierować małoletniego do organizacji lub instytucji powołanej do przygotowania zawodowego albo do innej placówki sprawującej częściową pieczę nad dziećmi;
5. zarządzić umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka albo w instytucjonalnej pieczy zastępczej albo powierzyć tymczasowo pełnienie funkcji rodziny zastępczej małżonkom lub osobie, niespełniającym warunków dotyczących rodzin zastępczych, w zakresie niezbędnych szkoleń, określonych w przepisach o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Z danych przekazanych przez Zespół Kuratorów Rodzinnych w Kwidzynie wynika, iż aktualnie nadzór nad wykonywaniem władzy rodzicielskiej jest prowadzony w stosunku do 104 rodzin, 75 nieletnich objętych jest nadzorem kuratora oraz 4 małoletnich jest zagrożonych umieszczeniem w pieczy zastępczej.

Natomiast z danych zawartych w tabeli nr 7 wynika, iż 39 dzieci zagrożonych jest umieszczeniem w pieczy zastępczej, najwięcej z terenu gminy Stary Targ.

Do lipca 2012 r. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie umieściło w rodzinach zastępczych 13 dzieci. Głównie w pogotowiach rodzinnych i rodzinach zawodowych.

Tabela 7. Liczba dzieci zagrożonych umieszczeniem w pieczy zastępczej w roku 2012.

Lp.	GMINA	LICZBA DZIECI ZAGROŻONYCH UMIESZCZENIEM W PIECZY ZASTĘPCZEJ W 2012 R.
1.	Mikołajki Pomorskie	0
2.	Stary Dzierzgoń	2
3.	Stary Targ	16
4.	Dzierzgoń	11
5.	Sztum	10

Źródło: dane przekazane przez poszczególne ośrodki pomocy społecznej.

2. Charakterystyka środowiska zastępczego w powiecie sztumskim

Rodzinna piecza zastępcza jest formą tymczasowej opieki nad dzieckiem i jest sprawowana w przypadku niemożności zapewnienia dziecku opieki i wychowania przez rodziców biologicznych.

Pieczka zastępcza ma zapewnić pracę z rodziną umożliwiającą powrót dziecka do rodziny lub gdy jest to niemożliwe- dążenie do przysposobienia dziecka. Zgodnie z Kodeksem rodzinnym i opiekuńczym umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej powinno nastąpić po wyczerpaniu wszystkich form pomocy rodzicom dziecka. Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wskazuje nie tylko na potrzebę zapewnienia dziecku opieki i wychowania, ale na potrzebę przygotowania dziecka do samodzielnej egzystencji po opuszczeniu pieczy zastępczej oraz na potrzebę zaspokajania w miarę możliwości potrzeb emocjonalnych dziecka.

Zgodnie z przepisami obowiązującymi do dnia 31 grudnia 2011r., tj. ustawą z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej rodziny zastępcze dzieliły się na:

- 1) spokrewnione z dzieckiem,
- 2) niespokrewnione z dzieckiem,
- 3) zawodowe niespokrewnione z dzieckiem:
 - a) wielodzietne,
 - b) specjalistyczne,
 - c) o charakterze pogotowia rodzinnego.

Natomiast z dniem 1 stycznia 2012r. roku weszła w życie ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, która określiła, że piecza zastępcza sprawowana w formie rodzinnej dzieli się na:

- 1) rodziny zastępcze spokrewnione,
- 2) rodziny zastępcze niezawodowe,
- 3) rodziny zastępcze zawodowe, w tym pełniące funkcje pogotowia rodzinnego oraz specjalistyczne,
- 4) rodzinne domy dziecka.

Organizacja pieczy zastępczej jest zadaniem własnym powiatu. Liczbę rodzin spokrewnionych, niespokrewnionych oraz zawodowych funkcjonujących na terenie powiatu sztumskiego pokazuje tabela nr 8.

Z dniem 1 stycznia 2012r. rodzinę zastępczą spokrewnioną tworzą jedynie wstępni lub rodzeństwo dziecka. Pozostali pokrewni i niespokrewnieni z dzieckiem to rodziny zastępcze niezawodowe. Ilościowy podział takich rodzin pokazuje tabela nr 8.

Tabela 8. Liczba rodzin zastępczych w powiecie sztumskim w latach 2004-2011

rok	liczba rodzin ogółem	w tym				
		rodziny spokrewnione	rodziny niespokrewnione	pogotowia rodzinne	rodziny zawodowe wielodzietne	rodziny specjalistyczne
2004	94	70	23	1	0	0
2005	95	70	24	1	0	0
2006	103	74	28	1	0	0
2007	112	79	27	2	2	2

2008	104	69	29	2	2	2
2009	105	71	28	2	2	2
2010	110	73	27	2	6	2
2011	102	71	21	2	6	2

Zródło: sprawozdawczość Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Sztumie.

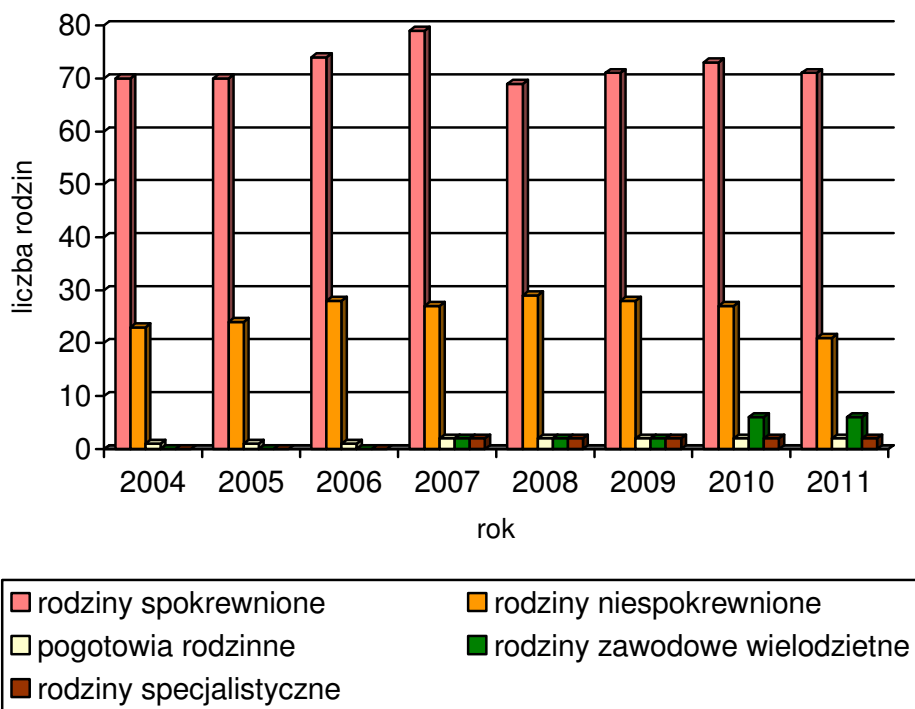
Jak wynika z zebranych danych, na terenie powiatu sztumskiego zdecydowaną większość stanowiły i stanowią rodziny zastępcze spokrewnione, tj. rodziny, w których opiekunami dzieci są dziadkowie, wujostwo bądź rodzeństwo. Rodziny zastępcze spokrewnione stanowią ok. 70% ogólnej liczby rodzin. Sądy ustanawiając rodzinę zastępczą spokrewnioną dla dziecka w pierwszej kolejności kierują się więzią emocjonalną z najbliższą rodziną. Pierwszeństwo więc do sprawowania opieki zastępczej mają bliscy dziecka, którzy bardzo często jednak wymagają wsparcia i pomocy w prawidłowym wypełnianiu tej roli.

Pozytywnym aspektem jest zwiększająca się liczba rodzin zastępczych zawodowych, co świadczy o tym, iż rodziny pragną profesjonalizacji opieki zastępczej.

Rodzicielstwo zastępcze nie jest łatwą formą pracy. Osoby, które są gotowe przyjąć dziecko pozbawione opieki rodziców muszą nie tylko być ludźmi o wielkim sercu, ale również ze świadomością wszelkich problemów i konsekwencji z tego wynikających. Dlatego, bardzo ważne jest podnoszenie przez tych ludzi swoich kompetencji, muszą oni niejednokrotnie być specjalistami. W powiecie sztumskim funkcjonuje bardzo dużo rodzin, które oprócz chęci pomocy mają jeszcze siły i możliwości, a do powierzonych dzieci podchodzą z troską, czułością, ale także profesjonalnym zaangażowaniem. Pracują nad wyrównaniem deficytów, również tych psychicznych i emocjonalnych, ale także dbają o edukację i rozwój. Niestety, tak jak w pracy i życiu, zdarzają się osoby, które tej roli nie podołały. Najczęściej osoby rezygnujące z funkcji obarczają dziecko winą za zaistniałą sytuację, nie widząc własnych błędów.

Doświadczenia takie sprawiają, że podczas szkoleń kandydatów na rodziny zastępcze nacisk kładzie się na emocjonalną stronę wychowania i opieki, tłumaczy się mechanizmy psychiczne związane ze zrywaniem więzi lub ich brakiem. Istnieje potrzeba przeprowadzania ciągłych różnorodnych szkoleń, warsztatów i konsultacji dla funkcjonujących rodzin zastępczych

Wykres nr 1. Liczba rodzin zastępczych w Powiecie Sztumskim w latach 2004-2011

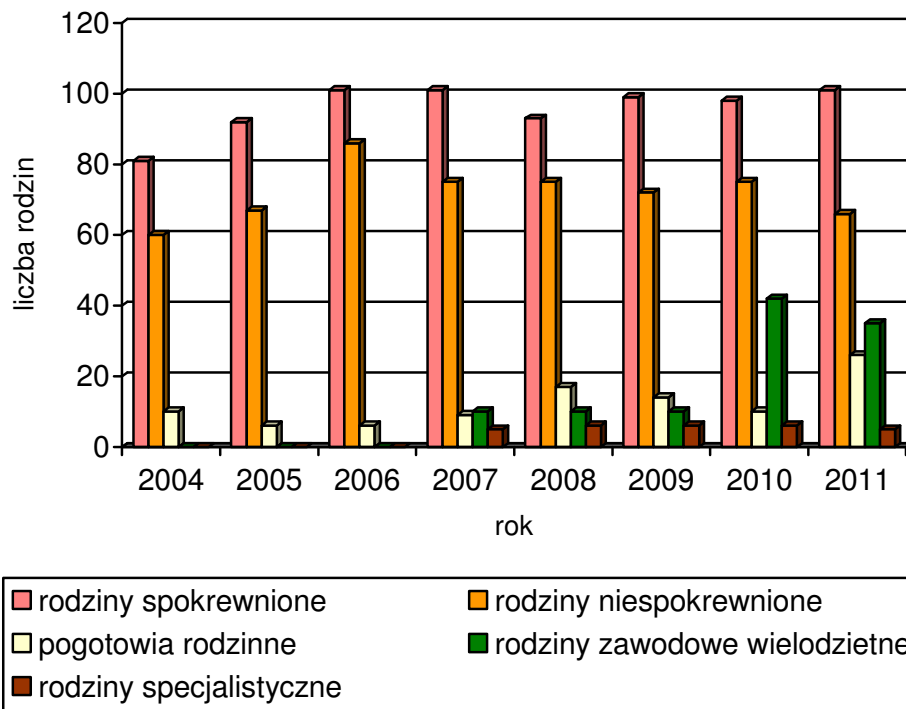
Liczbę dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych pokazuje tabela nr 9 oraz wykres nr 2.

Tabela 9. Liczba dzieci w rodzinach zastępczych w latach 2004-2011.

Typy rodzin	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Rodziny spokrewnione	81	92	101	101	93	99	98	101
Rodziny niespokrewnione	60	67	86	75	75	72	75	66
Pogotowia rodzinne	10	6	6	9	17	14	10	26
Rodziny zawodowe wielodzietne	0	0	0	10	10	10	42	35
Rodziny specjalistyczne	0	0	0	5	6	6	6	5
RAZEM	151	165	191	200	201	201	231	233

Źródło: sprawozdawczość PCPR w Sztumie.

**Wykres nr 2. Liczba dzieci w rodzinach zastępczych
w Powiecie Sztumskim w latach 2004-2011**

Jak wynika z przedstawionych danych w tabeli i wykresie liczba dzieci w rodzinach zastępczych od 2004r. wciąż wzrasta. W szczególności więcej małoletnich umieszczanych jest w pogotowiu rodzinnym, gdzie trafiają głównie dzieci na podstawie przepisów ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w trybie nagłym, nieprzewidzianym.

Analiza ilościowa dzieci umieszczanych w rodzinach zastępczych oraz problemów wynikających w rodzinach i specyficznych trudności przyjmowanych do opieki dzieci wskazuje na potrzebę posiadania nowych rodzin oraz profesjonalnie przygotowanych rodzin zawodowych.

Najczęstszymi przyczynami umieszczania dzieci poza środowiskiem rodzinnym są: bezradność życiowa i niewydolność opiekuńczo-wychowawcza połączona często z nadużywaniem alkoholu i stosowaniem przemocy. Bezradność powoduje przedłużające się bezrobocie, a tym samym brak środków finansowych na zabezpieczenie podstawowych potrzeb dziecka.

Brak umiejętności radzenia sobie z problemami jakie niesie życie, w wielu sytuacjach prowadzi do zachowań agresywnych, opuszczenia rodziny przez jednego z rodziców, nadużywanie alkoholu, zaniedbywania fizycznego i emocjonalnego dzieci. Takie sytuacje mają negatywny wpływ na rozwój dzieci i powodują różnorodne zaburzenia emocjonalne.

Ważne jest inicjowanie działań niezbędnych do unormowania sytuacji życiowej rodziny i umożliwienie powrotu dziecka z pieczy zastępczej do rodziny biologicznej. Rodziny, których dzieci opuszczają zastępcze formy opieki wymagają systematycznego, długoterminowego oraz specjalistycznego wsparcia. Ciągłość i efektywność podejmowanych działań daje gwarancję na pełną reintegrację rodziny, a tym samym zaspokaja podstawowe prawo dziecka, jakim jest wychowanie w rodzinie.

Istotne dla zapewnienia reintegracji rodziny jest zwiększenie współpracy i zaangażowania wielu instytucji i organizacji zajmujących się opieką nad rodziną, dzieckiem i pieczą zastępczą (m.in. ośrodków pomocy społecznej, kuratorów, sądów, PCPR-ów).

W celu wsparcia funkcji opiekuńczych rodziny dziecko może zostać objęte opieką i wychowaniem w placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Placówka opiekuńczo - wychowawcza zapewnia dzieciom i młodzieży pozbawionym częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej oraz niedostosowanym społecznie całodobową opiekę i wychowanie, jak również wspiera działania rodziców w wychowaniu i sprawowaniu opieki.

3. Instytucjonalna piecza zastępcza

Placówka opiekuńczo - wychowawcza zapewnia dzieciom i młodzieży pozbawionym częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej oraz niedostosowanym społecznie całodobową opiekę i wychowanie, jak również wspiera działania rodziców w wychowaniu i sprawowaniu opieki.

W Powiecie Sztumskim do września 2011r. funkcjonował Dom Dziecka w Dzierzgoniu, który był całodobową placówką opiekuńczo-wychowawczą typu socjalizacyjnego. W strukturze organizacyjnej tworzył następujące formy opieki:

- opiekę całkowitą dla wychowanków, którzy z różnych przyczyn nie mogą pozostać pod opieką rodziny (20 miejsc),
- grupę usamodzielnienia dla wychowanków w wieku 15-19 lat (6 miejsc).

Od 1 września 2011r. na terenie powiatu sztumskiego funkcjonują dwie całodobowe placówki opiekuńczo-wychowawcze, tj. Dom dla Dzieci w Szropach, będący placówką typu rodzinnego oraz Dom dla Dzieci w Dzierzgoniu, będący placówką typu socjalizacyjnego. Obie placówki prowadzone są przez Fundację Społeczną „Bona Fide”, posiadającą odpowiednie zezwolenia Wojewody Pomorskiego na prowadzenie powyższych placówek.

Przejęcie opieki nad dziećmi w Domu dla Dzieci w Szropach oraz Domu dla Dzieci w Dzierzgoniu nastąpiło na podstawie umowy Nr 1/2011 o powierzeniu realizacji zadania publicznego pod nazwą: „Zorganizowanie i prowadzenie dwóch odrębnych, całodobowych placówek opiekuńczo-wychowawczych typu socjalizacyjnego do 14 wychowanków i typu rodzinnego do 8 wychowanków”, zgodnie z Uchwałą Nr IX/58/2011 Rady Powiatu Sztumskiego z dnia 26 maja 2011r. w sprawie likwidacji Domu Dziecka „Młodych Orłąt” w Dzierzgoniu zmienioną Uchwałą Nr XIII/77/2011 Rady Powiatu Sztumskiego z dnia 30 sierpnia 2011r.

Placówka w Szropach jest placówką rodzinną, zajmującą nowo wybudowany budynek jednorodzinny, w którym istnieją warunki do spełnienia standardów usług świadczonych w placówce opiekuńczo-wychowawczej i standardów wychowania i opieki w placówce typu rodzinnego do 8 miejsc. Dom dla Dzieci w Szropach prowadzi dyrektor posiadający kwalifikacje zgodne z obowiązującymi w tym zakresie przepisami § 37 ust. 1 rozporządzenia w sprawie placówek opiekuńczo-wychowawczych.

Placówka w Dzierzgoniu mieści się również w nowo wybudowanym domu jednorodzinnym, spełniającym standardy placówki typu socjalizacyjnego do 14 miejsc. Kwalifikacje dyrektora i wychowawców zgodne są z § 37 ust. 1 i § 38 ust. 1 cyt. wyż. rozporządzenia.

Od września 2011 r. Dom dla Dzieci w Szropach opuściło 3 dzieci (2 usamodzielnienia i 1 skierowanie do MOW), zostało umieszczonych 3 dzieci. Natomiast w Domu dla Dzieci w Dzierzgoniu zostało umieszczone jedno dziecko, a opuścił placówkę również jeden wychowanek, który usamodzielniał się.

Tabela 10. Liczba dzieci w zlikwidowanym Domu Dziecka „Młodych Orłąt” w latach 2005-2011 (do września 2011).

Dzieci w placówce	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Liczba dzieci w placówce	66	55	46	41	44	34	22
Liczba dzieci, które wróciły do rodziny	4	4	0	0	0	3	0
Liczba dzieci, które zostały umieszczone w rodzinach zastępczych	0	0	7	0	0	3	0
Liczba dzieci, które zostały umieszczone w MOW	0	0	0	0	3	0	0
Liczba dzieci, które zostały przysposobione	0	0	0	0	0	0	0
Usamodzielnieni	16	11	6	2	6	15	3

Źródło: dane Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Sztumie.

Z powyższej tabeli wynika, iż liczba dzieci umieszczonych w placówce na przestrzeni 7 lat malała, co spowodowane było koniecznością spełniania standardów oraz polityką powiatu, która ukierunkowana była na formę rodzinną pieczy zastępczej.

W Domu dla Dzieci w Dzierzgoniu przebywa młodzież w wieku od 15r.ż do 18r.ż., młodsze dzieci umieszczane są w rodzinach zastępczych, co jest zgodne z założeniami ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Likwidacja Domu Dziecka „Młodych Orłąt” w Dzierzgoniu i powstanie dwóch mniejszych domów wypełnia wyznaczony wcześniej cel, a mianowicie zapewnienia dzieciom pogodną, rodzinną atmosferę, stwarza godne warunki do życia wychowankom i zwiększa szanse na dalsze funkcjonowanie w społeczeństwie.

4. Usamodzielnienie pełnoletnich wychowanków zastępczych form opieki

Innym ważnym zadaniem realizowanym przez powiat jest organizowanie wsparcia osobom usamodzielnianym opuszczającym rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka oraz placówki opiekuńczo-wychowawcze przez wspieranie procesu usamodzielnienia.

Jednym z istotnych problemów osób usamodzielniających się, opuszczających pieczę zastępczą jest trudność w pozyskaniu mieszkania. Ponadto często osoby te cechują się biernością i zbyt niską motywacją do podjęcia edukacji lub kwalifikacji zawodowych. Zasadne zatem jest podejmowanie działań wspierających proces usamodzielnienia, aby był on bardziej efektywny i umożliwiający młodym osobom rozpoczęcie samodzielnego życia.

Poniższa tabela przedstawia w ujęciu ilościowym osoby usamodzielniane korzystające z różnorodnych form wsparcia na przestrzeni 4 lat. Wynika z niej, iż większość osób korzystających z pomocy to wychowankowie opuszczający rodziny zastępcze, co jest adekwatne do tego, iż więcej przebywa wychowanków w rodzinnych formach pieczy zastępczej.

Tabela 11. Liczba osób usamodzielniających się korzystających z poszczególnych form pomocy.

Rok	2008		2009		2010		2011	
	Placówki	Rodz. zastępcze	Placówki	Rodz. zastępcze	Placówki	Rodz. zastępcze	Placówki	Rodz. zastępcze
Pomoc na kontynuowanie nauki	9	34	12	42	7	41	9	40
Pomoc na usamodzielnienie	6	10	6	12	5	8	6	6
Pomoc na zagospodarowanie w formie rzeczowej	4	11	6	6	6	7	6	11

Źródło: dane Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Sztumie.

Tabela 12. Analiza poziomu kształcenia pełnoletnich wychowanków kontynuujących naukę w 2011r.

Typ szkoły	Wychowankowie rodzin zastępczych				Wychowankowie placówek			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
Gimnazja	0	0	0	20	0	1	1	1
Szkoły ponadgimnazjalne	24	31	32	35	6	8	5	7
Szkolnictwo wyższe	10	11	9	5	3	3	1	1

Źródło: dane Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Sztumie.

Przebieg usamodzielnienia w wysokim stopniu jest uzależniony od formy opieki zastępczej roztaczanej nad wychowankiem. Wychowankowie placówek rzadziej podejmują naukę, w szczególności na szczeblu szkolnictwa wyższego. Na przestrzeni lat 2008-2011 liczba młodzieży, która kontynuuje naukę na poziomie wyższym praktycznie nie zmienia się. W 2011r. jeden wychowanek placówki uczęszczał do szkoły wyższej, co obrazuje powyższa tabela

W związku z powyższym należy zwracać uwagę na właściwe motywowanie wychowanków do kontynuowania edukacji, co wydaje się łatwiejsze i bardziej efektywne w aktualnie funkcjonujących placówkach.

III CELE I ZADANIA PROGRAMU ROZWOJU PIECZY ZASTĘPCZEJ W POWIECIE SZTUMSKIM NA LATA 2012-2014

Głównym celem Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej w Powiecie Sztumskim na lata 2012-2014 jest rozwój systemu pieczy zastępczej ze szczególnym uwzględnieniem rodzinnych form opieki nad dzieckiem. Cel ten został rozwinięty o 3 cele szczegółowe, tj.:

1. Zapewnienie opieki i wychowania dzieciom pozbawionym częściowo lub całkowicie opieki własnych rodziców w pieczy zastępczej.
2. Udzielanie profesjonalnego wsparcia rodzinnym formom pieczy zastępczej w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej.
3. Pomoc usamodzielniającym się wychowankom rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej.

Cele szczegółowe wskazują na niezbędne do realizacji zadania, co obrazuje przedstawiona poniżej tabela nr 13, stanowiąca harmonogram zadań dotyczących rozwoju pieczy zastępczej.

Tabela 13. Harmonogram rozwoju pieczy zastępczej w powiecie sztumskim na lata 2012-2014.

Cele szczegółowe	Zadania do realizacji	Działania	Odpowiedzialni za realizację
I. Zapewnienie opieki i wychowania dzieciom pozbawionym częściowo lub całkowicie opieki własnych rodziców w pieczy zastępczej.	1.1. Zwiększenie liczby rodzin zastępczych, w tym zawodowych oraz innych form rodzinnej opieki zastępczej.	1.1.1. Organizowanie szkoleń dla kandydatów na rodziców zastępczych (przynajmniej raz w roku). 1.1.2. Tworzenie rodzinnych form pieczy zastępczej-rodziny zawodowe, rodzinne domy dziecka (zgodnie limitem przewidzianym na lata 2012-2014). 1.1.3. Rozwój współpracy lokalnych instytucji działających na rzecz rodziny mającej na celu pozyskiwanie kandydatów do sprawowania zastępczych form opieki.	PCPR, specjaliści- trenerzy.
	1.2. Propagowanie idei rodzicielstwa zastępczego.	1.2.1. Obchody Dnia Rodzicielstwa Zastępczego. 1.2.2. Promowanie zastępczych form opieki podczas organizowanych imprez okolicznościowych w powiecie sztumskim. Publikowanie artykułów w lokalnej prasie.	PCPR, Stowarzyszenie Rodzicielstwa Zastępczego
	1.3. Regulowanie sytuacji prawnej dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej.	1.3.1. Współpraca z kuratorami sądowymi w zakresie uregulowania sytuacji prawnej dziecka. 1.3.2. Zgłaszanie dzieci z uregulowaną sytuacją prawną do ośrodków adopcyjnych, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających.	PCPR, Sąd Rejonowy w Kwidzynie

<p>II. Udzielanie profesjonalnego wsparcia rodzinnym formom pieczy zastępczej w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej.</p>	<p>2.1. Wspieranie rodziców zastępczych w umiejętnościach wychowawczych oraz pomoc dzieciom umieszczonym w pieczy zastępczej.</p>	<p>2.1.1. Zapewnienie udziału w kursach i szkoleniach rozszerzających umiejętności wychowawcze rodzin zastępczych biorąc pod uwagę ich potrzeby. 2.1.2. Tworzenie warunków do rozwoju grup wsparcia środowiska rodzicielstwa zastępczego. 2.1.3. Umożliwienie rodzinom zastępczym i prowadzącym rodzinne domy dziecka uzyskania porady specjalistycznej (psychologa, pedagoga, prawnika lub innej). 2.1.4. Zapewnienie rodzinom zastępczym zawodowym i niezawodowym oraz prowadzącym rodzinne domy dziecka poradnictwa, które ma na celu zachowanie i wzmocnienie ich kompetencji oraz przeciwdziałanie zjawisku wypalania zawodowego. 2.1.5. Współpraca z ośrodkami pomocy społecznej, sądem rodzinnym, organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej, w tym przezwycięzaniu problemów opiekuńczo – wychowawczych. 2.1.6. Wyznaczenie koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej, po zasięgnięciu opinii odpowiednio rodziny zastępczej lub prowadzącego rodzinny dom dziecka. 2.1.7. Dokonywanie okresowej oceny sytuacji dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej. 2.1.8. Wspieranie pracy asystenta rodziny. 2.1.9. Rozwój pracy socjalnej z rodzinami biologicznymi w celu odzyskania dzieci. 2.1.10. Wspieranie działań mających na celu zapewnienie rozwoju i organizację czasu wolnego. 2.1.11. Wspieranie w uzyskaniu pomocy materialnej. 2.1.12. Podwyższanie kwalifikacji pracowników pracujących z rodzinami zastępczymi.</p>	<p>PCPR, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Sztumie, pracownicy socjalni i asystenci rodziny.</p>
<p>III. Pomoc usamodzielniającym się</p>	<p>3.1. Wspieranie działań</p>	<p>3.1.1. Wsparcie finansowe na kontynuowanie nauki i</p>	<p>PCPR</p>

wychowankom rodzinnej i instytucjonalnej pieczy zastępczej	niezbędnych w procesie usamodzielnienia wychowanków pieczy zastępczej.	usamodzielnienie. 3.1.2. Wsparcie rzeczowe na zagospodarowanie. 3.1.3. Pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych. 3.1.4. Praca socjalna z osobami usamodzielnianymi w zakresie zatrudnienia: pomoc przy wyborze odpowiedniej ścieżki społeczno-zawodowej, po wcześniejszej konsultacji z opiekunem; umożliwienie udziału w projektach realizowanych ze środków zewnętrznych przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie (nieodpłatna możliwość skorzystania z kursów, szkoleń, doradztwa zawodowego, doradztwa psychologicznego, itp.).	
--	--	---	--

IV LIMIT RODZIN ZASTĘPCZYCH ZAWODOWYCH W LATACH 2012-2014

Kierując się dobrem dzieci pozbawionych opieki rodziców oraz potrzebą zapewnienia profesjonalnej opieki, mając na uwadze możliwości finansowe powiatu określa się limit rodzin zawodowych na poszczególne lata realizacji Programu. Limity rodzin zawiera poniższa tabela.

Tabela 14. Limit rodzin zastępczych zawodowych

Lata	Liczba rodzin zawodowych
2012	do 3
2013	0
2014	do 4

V ŹRÓDŁA FINANSOWANIA PROGRAMU

Źródłem finansowania założeń Programu Rozwoju Rodzinnej Pieczy Zastępczej w Powiecie Sztumskim na lata 2012-2014 będą środki finansowe pochodzące z :

- budżetu powiatu sztumskiego,
- budżetu państwa,
- budżetu samorządów gminnych,
- budżetów powiatowych,
- odpłatności rodziców biologicznych,
- pozyskanych w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

VI BENEFICJENCI PROGRAMU

Beneficjentami Programu będą:

- rodziny zastępcze,
- osoby prowadzące rodzinne domy dziecka,
- dzieci przebywające w pieczy zastępczej,
- rodzice biologiczni dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej,
- osoby usamodzielniane opuszczające pieczę zastępczą,

- kandydaci do pełnienia funkcji rodzin zastępczych lub prowadzenia rodzinnych domów dziecka,
- rodziny pomocowe,
- osoby kierujące oraz wychowawcy placówek opiekuńczo-wychowawczych.

VII REALIZATORZY PROGRAMU

Realizatorem Programu będzie Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Sztumie, przy współpracy:

- rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka,
- rodzin pomocowych,
- placówek opiekuńczo-wychowawczych,
- Kuratorów Sądu Rejonowego w Kwidzynie,
- Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej,
- Organizacji pozarządowych,
- Policji,
- Ośrodków Pomocy Społecznej.

VIII MONITORING I EWALUACJA PROGRAMU

Głównym realizatorem Programu będzie Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Sztumie, które będzie również odpowiedzialne za monitoring i ewaluację Programu.

W celu ocenienia czy Program osiąga założone cele sporządzona będzie corocznie sprawozdawczość z wykonania zadań oraz analiza zbieranych informacji nt. realizacji działań ujętych w Programie. Powyższa analiza dokonywana będzie na podstawie wypowiedzi beneficjentów i współrealizatorów Programu, okresowych ocen sytuacji dzieci oraz funkcjonowania rodzin zastępczych, indywidualnych programów usamodzielnień, wydatkowanych środków finansowych na świadczenia.

Program ma charakter otwarty i będzie podlegał ewaluacji w zależności od pojawiających się potrzeb i możliwości finansowych powiatu w zakresie rozwoju pieczy zastępczej.

Informacje z realizacji Programu przedkładane będą Zarządowi Powiatu i Radzie Powiatu co roku, łącznie ze sprawozdaniem z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie.